

A scenic view of a tropical coastal town, likely Manokwari, Indonesia. The foreground shows a swimming pool with a blue tiled edge and a glass roof structure. The middle ground is dominated by lush greenery, including palm trees and other tropical plants. In the background, a large bay or harbor is visible, with several boats and ships. The sky is a clear, bright blue with a few wispy clouds. A tall, metal communication tower stands prominently on the right side of the image. The overall atmosphere is bright and sunny, suggesting a clear day.

Manokwari anno 2009 / een reisverslag in tekst en foto van dennis g. kloeth

aankomst...

Het moment dat het Air Batavia vliegtuig zich op het vliegveld Rendani neer zet, luidt voor mij een soort van “homecoming” in.

De zon gaat schuil achter een dik wolkendek, en zo ook is dat het geval met de toppen van het Arfak gebergte, het immense bergmassief waarover we aanvliegen en waarna we in de richting draaien van de prachtige Dore baai waaraan het kleine stadje gelegen is.

Het motregent. Niet echt een goed begin dus voor een langgekoesterd weerzien met een oude liefde.

Het is 9 Januari, 2009. Het is vijf voor acht in de ochtend.

Ik ben in Manokwari en in Irian Jaya, het voormalig Nederlands Nieuw Guineea.

In 1961, en nu bijna een halve eeuw geleden, vertrok ik vanuit hier op weg naar een stijf en deftig internaat in het Nederlandse Aerdenhout. In een tijdsspanne van vijf weken, en aan boord van het oude troepen transport schip De Zuiderkruis, maakte ik de overgang van jungle naar beschaving. Ik was bijna 16 jaar oud.

Het kleine en gezellige en ietwat huiselijke stations gebouwtje van toen is er nog steeds (in rode ovaal). Het is echter niet meer de open ruimte die het vroeger was. Nu is het zelfs voorzien van een heus verkeerstorentje en het lijkt erop of het gebouwtje al lang niet meer in gebruik is.

Het zit vastgeplakt aan een langgerekt gebouw van onbestendige architectuur dat een verdieping heeft, crème muren, en een dak van rode kunststof dakpannen.

Manokwari anno 2009

Ik ben in het gezelschap van Marijke Otto en de broers en zusters Rappange; Willeke, Ad, Harry, Roeland, en Robert-Jan en Peggy. De laatste twee waren nog maar enkele turven hoog toen ze Manokwari in 1961 verlieten.

Bea, de Franse vrouw van Roeland en Cora en Marieke, twee gezellige Amsterdamse zusters en vriendinnen van de Rappanges, maakten het bonte gezelschap compleet. In totaal zijn we met z'n tien.

Als we na een wat chaotische strijd om de koffers dan eindelijk in twee minivans op weg zijn naar ons hotel, klopt m'n hart voelbaar sneller en is de verwachting over het weerzien met ons stadje Manok groot.

Manokwari anno 2009

Diezelfde middag nog gaan we met z'n allen uit op onderzoek. Lopend gaan we de oude Panorama Boulevard op en passeren het ouderlijke huis van Marijke. Het is nog vrijwel in de originele staat en het binnengaan doet Marijke zichtbaar veel.

Direct naast Marijke's oude huis staat nog steeds het pandje van de bakkerij van (Papa Roti) Rappagne. Hoewel wankel, staat het nog wel overeind.

Via de St. Vincentius School, de Rooms Katholieke Kerk en het oude internaat lopen we naar de tennis baan.

Het voormalige Arfak hotel dat tegenover de tennisbaan staat is nite meer. Jaren geleden trok men daar de deur voorgoed dicht. Nu is het niet meer dan een bouwval.

Manokwari anno 2009

De lange trap die langs de tennis baan en de grot naar beneden loopt is bijna geheel begroeit. Als kind speelden we regelmatig in die grot.

Het pand van Ledderhof is niet meer terwijl het pand van Maud's Modes alsmede mijn ouderlijke huis enkele jaren geleden het loodje legden. Vandaag staat op die plek het kantoor van de verkiezing raad KPU.

Het pand van Ungerman staat er nog, terwijl de kerk tegenover ons oude huis totaal verbouwd is. Onze Lieve Heer boft maar weer. Hij woont daar nu in een prachtig nieuw huis.

Ledderhof, links op de hoek is niet meer...

War eens Maud's Modes stond...

Het pand van Ungerman...

De oude kerk is nu totaal verbouwd...

Manokwari anno 2009

Pasir Putih is nog onveranderd en nog steeds, en zoals in onze tijd, is Zondag de dag dat iedereen zich naar dat witte strand begeeft. Het reusachtige oude motorblok van toen is nu een kleine dreumes geworden en bijkans totaal opgevreten door het zilte nat.

Voorbij Pasir Putih en richting Bakaro staat nog steeds het huis van de zagerij van Baume. In originele staat, en de tand des tijds doorstaan.

Manokwari anno 2009

Deze ruine is alles wat er nog over is van Chez Denny, m'n vader's huis en dancing boven op de tjit in Mangoapi...
Het uitzicht, trouwens, is nog steeds adembenemend mooi...

Manokwari anno 2009

Manokwari was altijd al een uitzonderlijk aantrekkelijk stadje om te wonen, en niet in de laatste plaats vanwege haar ligging aan die prachtige Dore baai en aan de voet van dat imposante Arfak gebergte.

De stad is omringd door puur natuur, terwijl de kampongs - die hoofdzakelijk bestaan uit huizen gebouwd op palen en die gelegen zijn aan de kustlijn van de stad - plenty "food for thought" te bieden heeft aan schilders, fotografen en antropologen.

De foto's op de volgende pagina's zijn een kleine greep uit de honderden foto's die ik tijdens mijn verblijf in Manokwari zelf maakte zoals in o.a. Amban, Mangoapi, Pasir Putih, de Borasi en Bakaro, maar ook die ik buiten Manok maakte zoals in Sowi, Arfai, Andai, Maruni, Maripi en Angresi, plaatsen die allen liggen aan de weg naar Oransbari en Ransiki.

Tevens laat ik jullie hier ook een aantal foto's zien die ik de laaste middag van mijn verblijf maakte in het vissers dorpje vlak bij de Borasi en dat volledig op palen gebouwd is.

De foto's geven een prachtige beeld van Manokwari anno 2009 en vooral van de mensen die er wonen, alsmede van wat de natuur daar aan schoonheid te bieden heeft.

Kinderen van Manok...

De foto linksboven nam ik in Wursi op het terrein waar de Kessings hun eerste huis bouwden. De foto laat kinderen zien van Papoea afkomst en kinderen van Javaanse afkomst. Als resultaat van een transmigratie project dat werd opgezet door de regering Soeharto, heeft Manokwari nu een grote bevolking groep die uit Java afkomstig is.

De foto van de kinderen in de grote foto nam ik bij de Borasi. Het meisje dat op de foto links onderaan staat heeft sluijk haar. Volgens de vrouw die ik daarnaar vroeg, heeft ze een Papoea moeder en een onbekende Javaanse vader. De invloed van Indonesiers is overal zichtbaar in Manokwari...

Kinderen van Manok...

Toen ik in Mansinam aankwam zaten deze twee meisjes op de kade. Ze verwelkomden me met "Hello Mister..."

De jongen met het rode shirt aan stond erop dat ik zijn foto nam. Later heb ik de foto laten afdrukken en 'm die gegeven. Trots rende hij naar huis om 'm aan z'n moeder te laten zien.

Het jongetje met het grote hoofd wilde zien of ik aan de andere kant van de lens zou zitten. Ik nam deze foto toen hij op nog geen 10 cm van m'n lens stond.

Kinderen van Manok...

Het meisje op de groene prauw fotografeerde ik in de vissers kampong op palen vlak achter m'n hotel dat aan de weg naar Sanggeng gelegen was. De kinderen op de grote foto zag ik spelen op het strand dicht bij Bakaro. Die dag was ik op de motor en besteedde ik eigenlijk de meeste tijd aan tekenen en niet aan fotograferen.

Kinderen van Manok...

Hier een foto van een grootmoeder en haar cucu's, waarvan ze er eentje, wegens verdrinking, de week tevoren verloren had. Het vierjarige meisje was bij hoog water uit haar ouderlijke huis op palen gevallen. Omdat niemand iets gemerkt had, kwam redding te laat.

Moederziel zat dit grootmoedertje alleen in de keuken en tuurde over het water.

Wellicht had ze verdriet over haar verdronken kleinkind?

De kleinkinderen rond haar heen zijn er drie van velen en toen ik het omaatje vroeg of ik een foto van haar mocht maken, sprongen de kleinkinderen ongevraagd in beeld.

Kinderen, wie zou ze iets kunnen verbieden?

Ik zeker niet!

En dit zijn de meisjes van Manokwari...

De meisjes van Manokwari; Willeke Rappange en Marijke Otto op het strand van Mansinam anno 2009 (Feb.)...

Beelden van Manok anno 2009...

V.l.n.r.: 1. De Waringin boom bij de Borasi – 2. Kruiwagen bij laag water, gefotografeerd tijdens de laatste middag in Manok die ik samen met Harry en Ad Rappange doorbracht in het vissers dorp op palen vlak bij de Borasi. – 3. Houten shepen aan de kade van de Borasi.

Beelden van Manok anno 2009...

Deze twee foto's nam ik vanuit de huizen op palen in de kampong dat aan het strandje even voorbij de oude Soos gelegen is.
Die dag was er voor het eerst veel zon en was het voor het eerst tijdens ons verblijf uitzonderlijk helder.
De grote foto geeft een kijk op het prachtige Arfak gebergte waarover je aanvliegt om uiteindelijk op Rendani te landen.
De foto rechts laat een meisje zien dat de kleren op het dak te drogen legt.

Beelden van Manok anno 2009...

Uitzicht op de haven gezien vanaf de tjit die je langs
toko Biak op rijdt en die achter het oude
Residentie kantoor ligt...
Als je vanaf deze tjit achterom kijkt, dan kijk je zo op de
vroegere Bronnenweg ...

Uitzicht vanaf het dak van het Swiss-Belhotel, het enige
internationale hotel in Manok en gelegen tegenover waar
vroeger de oude limonade fabriek van Snepf stond en nog
geen 200 meter van waar vroeger Toko Pieters stond...
Het dak van dit hotel biedt uitzicht op de baai van de
Borasi, op Pulau Lemon en Pulau Mansinam en het Arfak
gebergte...

Beelden van Manok anno 2009...

De laatste middag in Manok besloot ik om het vissers dorpje (geheel gebouwd op palen) in te lopen dat achter ons hotel en aan de baai van de Borasi lag, en waarop ik uitzicht kreeg toen ik op een dag het dak van het hotel opging om daar wat foto's te nemen van de Borasi en het Arfak gebergte.

Die middag besloten Ad en Harry Rappange met me mee te gaan en dat bezoek werd zonder twijfel één van de vele hoogtepunten van onze gehele trip terug naar Manok. De Papoea's hebben niets aan vriendelijkheid en goedlachsheid ingeboet en de bijna honderd foto's die ik in dit vissers dorpje schoot zal ik ooit in een foto boek verwerken over het Manok van de 21ste eeuw. Harry en ik hebben de mooiste foto's direct laten afdrucken en die, als verrassing, 's middags nog bij de diverse mensen aangebracht. De foto links laat een prachtige prauw zien waarmee de vissers de zee opgaan om te vissen. De middelste foto is een prachtig shot van de lage waterstand bij een neergaande zon. De rechtse foto laat de open keuken zien die als gemeenschappelijke keuken dient voor een aantal van de (vele) gezinnen die in kleine paalwoning clusters bij elkaar wonen.

En dan is er die prachtige natuur...

Op weg naar de Sowi en Angresi lagunes - gelegen op de weg naar Oransbari - kwamen we langs een veld vol geel kleurige bloemen.

Toen we uitstapten om van dit prachtige veld een aantal foto's te schieten vond er een ontmoeting plaats tussen James van der Spoel en een aantal Arfakkers door wie hij hartelijk werd begroet. James was die dag onze gids.

James is een jaar of 10 geleden naar Manokwari terug gegaan. Daar is hij met een Papoea vrouw getrouwd en heeft hij van haar een zoon.

En dan is er die prachtige natuur...

De Lagune van Sowi is een adembenemend mooi plekje temidden van de ruige en uitbundige natuur rond Manokwari.
Op nog geen 45 minuten rijden van de stad ligt een gebied waar de eeuwige rust in ruime mate aanwezig is en waarin een mens zich eindeloos kan verliezen in dagdromen.
Voor fotografen is het een paradijs op aarde...

En dan is er die prachtige natuur...

De Lagune van Angresi, in de richting van Maruni en Maripi is alleen toegankelijk via het strand van Arfai en is minstens zo indrukwekkend en mooi als de Lagune van Sowi.

En dan is er die prachtige natuur...

Dit zijn foto's genomen op de kust weg van Manokwari naar Oransbari en Ransiki, plaatsen waar je vroeger alleen maar met de boot heen kon.
Via deze weg ligt Oransbari nu op ongeveer 4 uur rijden van Manok en Ransiki op ongeveer 6 uur.

De weg is relatief smal en is op sommige plekken levensgevaarlijk vanwege de grote kuilen. Voorzichtigheid is geboden. De natuur waardoor deze weg zich slingert is van ongekende schoonheid. De hoge bergen en dalen laat prachtige vergezichten zien. Op de rechtse foto is goed te zien hoe hoog sommige bomen zijn.

De twee mensen onderin de foto vervallen daarbij totaal in het niet...

Afscheid van Manok...

Vaak eindigde de dag in Manokwari met een indrukwekkende zonsondergang die vanaf het dak van ons hotel perfect te zien was. Op de Vrijdag de 13^e, en de laatste dag van ons verblijf in Manok, was dat ook het geval.

De volgende dag, 14 Februari, vlogen we uit Manok weg. Tot aan Makassar zouden we samen vliegen. De Rappanges vlogen van daar naar Bali en ik naar huis in Jakarta.

Terug naar Manok is voor mij een ongelooflijke trip geweest. Ondanks dat ik nu alweer 20 jaar in Jakarta woon, is het er nooit eerder van gekomen. Beter laat dan nooit, zeg ik dan maar weer.

In Augustus is mijn volgende trip naar Manokwari gepland, en dan ga ik met mijn broers. Joyo Jimowo...!

Drie pentekeningen die ik in en rond Manokwari maakte.
Links boven: Vlak bij Bakaro - Links onder even voorbij Pasir Putih en
rechts bij de Lagune van Angresi...